

Hanna Bazhenova

Wpływ napięć ukraińsko-rosyjskich na sytuację społeczno-polityczną na Ukrainie

Zaostrzenie konfliktu na Donbasie w 2021 r. stanowi jedno z największych wyzwań, jakie stoi przed Ukrainą od czasu podpisania porozumienia Mińsk-2. Po raz pierwszy po wyborach prezydenckich 2019 r. eskalacja napięcia doprowadziła do zmobilizowania i skonsolidowania społeczeństwa ukraińskiego, co m.in. pozytywnie wpłynęło na notowania Wołodymyra Zełenskiego i jego ekipy. Niemniej nastroje antywojenne i pacyfistyczne wśród obywateli Ukrainy podobnie jak dwa lata temu są wysokie. Obecnie prawie 65% społeczeństwa opowiada się za pokojowym uregulowaniem konfliktu na wschodzie państwa.

W przededniu eskalacji. Przed obecnym nasileniem napięcia na Donbasie wewnątrzpolityczna sytuacja na Ukrainie charakteryzowała się znaczącym spadkiem popularności prezydenta Wołodymyra Zełenskiego i ekipy rządzącej. Według wyników badań prowadzonych przez Grupę Socjologiczną „Rating” opublikowanych 5 stycznia i Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii z 26 stycznia br. w ciągu pierwszego miesiąca 2021 r. notowania Zełenskiego zmniejszyły się z 26,2% do 19,8%. W tym samym czasie poparcie proprezydenckiej partii Sługa Narodu spadło z 21,6% do 11,2%, w rezultacie czego znalazła się ona dopiero na czwartym miejscu po Opozycyjnej Platformie – Za Życie (OPZZ, 20,7%), Europejskiej Solidarności (15,3%) i Batkiwsczynie (12,6%).

Utratę przywództwa Sługi Narodu potwierdził też sondaż Grupy „Rating”, który ukazał się 4 lutego 2021 r. Zgodnie z jego wynikami partia ta zajęła jednak drugie miejsce z rezultatem 18,6%. Na pierwszym miejscu znalazła się OPZZ, na którą w przyszłych wyborach parlamentarnych potencjalnie mogłoby zagłosować 18,9% obywateli Ukrainy. Natomiast poziom poparcia dla prezydenta Zełenskiego wyniósł 21,2%. Jednocześnie 17,1% respondentów gotowych było oddać głos na Jurija Bojkę, 16,4% na Petra Poroszenkę i 12,3% na Julię Tymoszenko. Gwałtowny spadek popularności obecnego prezydenta i jego otoczenia był spowodowany niewywiązywaniem się z obietnic wyborczych: przywrócenia pokoju, zapewnienia rozwoju gospodarczego i obniżenia taryf na usługi mieszkaniowe i komunalne. Przeciwnie – w styczniu 2021 r. nastąpił znaczący wzrost tych taryf, co obniżyło poziom stabilności socjalnej większości mieszkańców Ukrainy (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 326](#)). Sytuację ekipy rządzącej pogarszały również: pogłębiające się ubożenie ludności spowodowane kryzysem gospodarczym, który zaostrzył się na skutek pandemii COVID-19, brak rzeczywistej walki z korupcją, nieskuteczne działania organów antykorupcyjnych, kontynuacja przyjętego przez Poroszenkę kursu na ukraińską ludność i życia publicznego oraz coraz większa zależność władz od zachodnich partnerów (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 306](#)).

Sondaże socjologiczne z początku 2021 r. i wzrost nastrojów protestacyjnych w społeczeństwie ukraińskim przeciwko obecnie rządzącej ekipie sygnalizowały nikłe szanse wyboru Wołodymyra Zełenskiego na drugą kadencję prezydencką. Były także świadectwem spadku konsolidacji i skuteczności ekipy prezydenckiej, frakcji Sługa Narodu w Radzie Najwyższej oraz całego aparatu władzy jako całości. Media i dyskurs publiczny były wówczas zdominowane przez tematy niekorzystne dla prezydenta i jego otoczenia, takie jak: dalsze podwyżki taryf na usługi mieszkaniowe i komunalne, inflacja i obniżenie poziomu życia ludności, spowolnienie gospodarcze, lockdowny, ograniczenia związane z pandemią COVID-19, nieskuteczność działań władz w walce z pandemią i brak szczepień, pogorszenie stosunków politycznych i gospodarczych z takimi ważnymi partnerami handlowymi Ukrainy, jak Chiny i Białoruś, zbliżające się otwarcie rynku ziemi, którego nie aprobeje spora część obywateli (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 161](#)), a także krytyczna sytuacja związana z uregulowaniem konfliktu zbrojnego na Donbasie. Faktyczne zamknięcie trzech opozycyjnych kanałów telewizyjnych (112 Ukraina, NewsOne i ZiK) 2 lutego 2021 r. zmniejszyło nieco skalę antyrządowej krytyki, ale nie wpłynęło znacząco na przestrzeń informacyjną.

Eskalacja napięć i zmiana przekazu medialnego. Stopniowe nasilenie napięcia na wschodzie Ukrainy, koncentracja kontyngentów wojskowych w okolicy linii demarkacyjnej po obu stronach konfliktu, reakcja Federacji Rosyjskiej, Stanów Zjednoczonych, Polski i innych państw europejskich oraz ćwiczenia NATO Defender-Europe’21 radykalnie zmieniły agendę ukraińskich mediów. Głównymi tematami stały się: wzmocnienie potencjału bojowego armii ukraińskiej, jej wyszkolenia i wyposażenia technicznego, zdolność armii ukraińskiej do pokonania

jednostek bojowych Ługańskiej Republiki Ludowej i Donieckiej Republiki Ludowej, pierwsza bezpośrednia rozmowa telefoniczna prezydentów Wołodymyra Zełenskigo i Josepha Bidena i zapewnienie o wsparciu dla Ukrainy ze strony Stanów Zjednoczonych, a także seria podobnych telefonów i oświadczeń publicznych liderów innych państw i kierownictwa NATO, retoryka Federacji Rosyjskiej i zwiększenie jej obecności militarnej w pobliżu granicy z Ukrainą, zdecydowana gotowość Ukrainy do przystąpienia do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w związku z pogarszającą się sytuacją na Donbasie, możliwość wybuchu wojny ukraińsko-rosyjskiej na dużą skalę i destabilizacji całej Europy. W ten sposób niekorzystna dla ekipy rządzącej tematyka została odsunięta zdecydowanie na drugi plan.

Zmiana przekazu medialnego doprowadziła do poprawy notowań W. Zełenskigo, a jednocześnie skonsolidowała i zdyscyplinowała obóz władzy. Badanie Grupy Socjologicznej „Rating” opublikowane 9 kwietnia 2021 r. pokazało, że 24,9% respondentów gotowych jest poprzeć Wołodymyra Zełenskigo w kolejnych wyborach prezydenckich, podczas gdy Petra Poroszenkę 13,1%, Julię Tymoszenko 12,1%, a Juria Bojkę 11,9% osób. Poziom poparcia dla partii Sługa Narodu zwiększył się do 22,9%, natomiast notowania Europejskiej Solidarności zmniejszyły się do 14,6%, OPZZ do 14,2%, Batkiwszczyny do 12,9%.

Świadomość społeczna. W przeciwieństwie do mediów ukraińskich, które szybko zareagowały na zmieniającą się sytuację i zaczęły generować wiadomości o tematyce patriotycznej, świadomość społeczna jest bardziej bierna. Charakterystyczna dla Ukrainy jest chroniczna niezgodność ukierunkowania przekazu medialnego i nastrojów panujących w społeczeństwie. Głównymi przyczynami tego stanu rzeczy jest niski poziom życia większości obywateli oraz powszechna nieufność do mediów. Notowania Wołodymyra Zełenskigo wzrosły głównie dzięki wyborcom z zachodniej części Ukrainy, czyli tym potencjalnie „prawicowym”, na których liczą siły narodowo-patriotyczne. Niemniej jednak zmiana przekazu medialnego odwróciła uwagę ludności od palących problemów, które na tle ewentualnej wojny zaczęły wyglądać na mniej istotne. Ze względu na to przyczyny zahamowania spadku i poprawy notowań Zełenskigo należy szukać nie w zwiększeniu patriotycznej retoryki w mediach, lecz w odwróceniu uwagi społeczeństwa od innych ważnych tematów.

Nastroje antywojenne w społeczeństwie ukraińskim były i nadal pozostają wysokie. Jeśli w czerwcu 2019 r. ponad 60% obywateli Ukrainy opowiedziało się za pokojowym uregulowaniem konfliktu na Donbasie (wg sondażu Grupy Socjologicznej „Rating” z 5 czerwca 2019 r.), to na początku marca 2021 r. było ich już 64,8% (wg badania Centrum „Monitoring Społeczny” z 4 marca 2021 r.). W tym kontekście warto podkreślić, że zarówno P. Poroszenko (54,7% głosów), jak i W. Zełenski (73,22% głosów) wygrali wybory prezydenckie odpowiednio w 2014 i 2019 r. dzięki jednoznacznej antywojennej retoryce. Mimo to, obecne nasilenie napięcia na wschodzie Ukrainy spowodowało wyraźny wzrost niepokoju wśród obywateli. Pokazują to m.in. wyniki sondażu Grupy Socjologicznej „Rating”, przeprowadzonego w dniach 6-7 kwietnia 2021 r. – według niego 36% respondentów oceniło prawdopodobieństwo wojskowego wtargnięcia Rosji na Ukrainę na pełną skalę jako wysokie, 31% jako średnie, 15% jako niskie i jedynie 12% stwierdziło, że zagrożenie nie istnieje, a 6% wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Wnioski. Obecna eskalacja napięcia na Donbasie i wokół Ukrainy doprowadziła do skonsolidowania i zmobilizowania społeczeństwa ukraińskiego. Widocznym tego przejawem był fakt, że po raz pierwszy po wyborach prezydenckich 2019 r. notowania Wołodymyra Zełenskigo i jego ekipy przestały spadać i poszły w górę. Niemniej mimo nasilenia retoryki patriotycznej w mediach, nastroje patriotyczne w społeczeństwie ukraińskim zasadniczo nie wzrosły. Nadal natomiast większość społeczeństwa przejawia nastawienie antywojenne (obecnie ok. 65%). Jednocześnie na Ukrainie w ostatnim czasie zwiększył się poziom obaw związanych z prawdopodobieństwem bezpośredniego konfliktu zbrojnego z Federacją Rosyjską.

Stopniowe zaostrzenie sytuacji na wschodzie Ukrainy i zamknięcie kanałów opozycyjnych zapewniło W. Zełenskiemu i partii Sługa Narodu chwilowe dywidendy polityczne. Oczywiście jednak jest, że poziom poparcia dla urzędującego prezydenta i jego siły politycznej nie różni się teraz znacząco od poparcia dla innych partii i kandydatów, jak to miało miejsce jeszcze na początku 2020 r. Jeśli władze Ukrainy nie podejmą skuteczniejszych działań w celu spełnienia swoich obietnic wyborczych i zaspokojenia głównych potrzeb społecznych, to sytuacja może ulec radykalniej zmianie na ich niekorzyść.